

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ 2^{ης} ΕΙΔΙΚΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ ΤΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΗΣ 25^{ης} ΜΑΪΟΥ 2020

ΜΕΛΗ : Ιωάννης Σαρμάς, Πρόεδρος, Σωτηρία Ντούνη, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Γεωργία Μαραγκού, Αγγελική Μαυρουδή και Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Αντιπρόεδροι, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Ευαγγελία - Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Σταμάτιος Πουλής, Κωνσταντίνα Ζώη, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Βιργινία Σκευή, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Βασιλική Σοφιανού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Βασιλική Προβίδη, Αργυρώ Μαυρομαμάτη, Ευαγγελία Σεραφή, Κωνσταντίνος Κρέπης, Γεωργία Παπαναγοπούλου, Νικολέτα Ρένεση, Αικατερίνη Μποκόρου και Αντιγόνη Στίνη, Σύμβουλοι. Η Αντιπρόεδρος Μαρία Αθανασοπούλου και οι Σύμβουλοι Γεώργιος Βοΐλης, Ελένη Λυκεσά, Δημήτριος Πέππας, Στυλιανός Λεντιδάκης, Θεολογία Γναρδέλλη, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Ειρήνη Κατσικέρη, Νεκταρία Δουλιανάκη και Βασιλική Πέππα απουσίασαν δικαιολογημένα, ενώ ο Σύμβουλος Γρηγόριος Βαλληνδράς αποχώρησε από τη διάσκεψη, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 1968/1991.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ : Αντώνιος Νικητάκης, Επίτροπος Επικρατείας, κωλυομένης της Γενικής Επιτροπής της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, Χρυσούλας Καραμαδούκη.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ : Ελένη Αυγουστόγλου, Επίτροπος στην Υπηρεσία Επιτρόπου "Γραμματεία" του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΟ ΓΙΑ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ

Άρθρο ...

Απασχόληση συνταξιούχων

Στην παρ. 1 α του άρθρου 20 του ν. 4387/2016 (Α' 85) στο τελευταίο εδάφιο η ημερομηνία «1.3.2021» αντικαθίσταται από την ημερομηνία «1η.3.2022» και στην παρ. 3β του άρθρου 20 του

ν. 4387/2016 (Α' 85) στο τελευταίο εδάφιο προστίθεται η φράση «εφόσον το εισόδημα τους από την δραστηριότητα αυτή υπερβαίνει το ποσό των 10.000 ευρώ». Το άρθρο 20 του ν. 4387/2016 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 20

Απασχόληση συνταξιούχων

1.α. Στους εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχους του Ε.Φ.Κ.Α., οι οποίοι έχουν ήδη αναλάβει ή αναλαμβάνουν από της δημοσιεύσεως του νόμου εργασία ή αποκτούν ιδιότητα ή δραστηριότητα υποχρεωτικώς υπακτέα στην ασφάλιση του Ε.Φ.Κ.Α., οι ακαθάριστες συντάξεις κύριες και επικουρικές καταβάλλονται μειωμένες κατά ποσοστό 30% για όσο χρονικό διάστημα απασχολούνται ή διατηρούν την ιδιότητα ή τη δραστηριότητα. Ειδικότερα για συνταξιούχους, οι οποίοι έχουν ήδη αναλάβει ή αναλαμβάνουν από της δημοσιεύσεως του νόμου εργασία ή αποκτούν ιδιότητα ή δραστηριότητα σε φορείς της Γενικής Κυβέρνησης υποχρεωτικώς υπακτέα στην ασφάλιση του Ε.Φ.Κ.Α., αναστέλλεται πλήρως η καταβολή των κύριων και επικουρικών συντάξεων εφόσον δεν έχουν συμπληρώσει το 61ο έτος της ηλικίας τους έως και τις 28.2.2021 και το 62ο έτος από την 1η.3.2022 και εφεξής.

Οι συνταξιούχοι, οι οποίοι είχαν αναλάβει πριν την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου εργασία ή είχαν αποκτήσει ιδιότητα ή δραστηριότητα υποχρεωτικώς υπακτέα στην ασφάλιση η οποία συνεχίζεται και για τους οποίους προβλέπονταν εξαίρεση από το άρθρο 20 του ν. 4387/2016, καθώς και από τις προϊσχύουσες αυτού διατάξεις, υπάγονται στις διατάξεις του παρόντος άρθρου από την 1η.3.2022.

β. Στο ποσό της ακαθάριστης σύνταξης/συντάξεων δεν συμπεριλαμβάνονται το εξωιδρυματικό επίδομα των διατάξεων των παρ. 1 και 2 του άρθρου 42 του ν. 1140/1981 (Α' 68) και το επίδομα ανικανότητας των διατάξεων του άρθρου 54 του π.δ. 169/2007 (Α' 210).

2. Για τους συνταξιούχους λόγω αναπηρίας εφαρμόζονται οι διατάξεις των εντασσομένων στον Ε.Φ.Κ.Α. φορέων.

3. α. Για το χρονικό διάστημα απασχόλησης του συνταξιούχου καταβάλλονται για τον μισθωτό συνταξιούχο και τον αυτοτελώς απασχολούμενο ή ελεύθερο επαγγελματία ή υπαγόμενο στη ασφάλιση του ΟΓΑ, με την επιφύλαξη της περ. α' της παρ. 4 οι προβλεπόμενες ασφαλιστικές εισφορές των άρθρων 38 ή 39 ή 40 αντιστοίχως.

β. Οι συνταξιούχοι πρώην φορέων κύριας ασφάλισης ή του Δημοσίου που είχαν αναλάβει ή αναλαμβάνουν δραστηριότητα για την οποία υπάγονται στην ασφάλιση του πρώην ΟΓΑ καταβάλλουν την ασφαλιστική εισφορά του άρθρου 40, εφόσον το εισόδημα τους από την δραστηριότητα αυτή υπερβαίνει το ποσό των δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ.

4. Κατ' εξαίρεση των ανωτέρω ρυθμίσεων, δεν μειώνεται το ποσόν της σύνταξης:

α. Των συνταξιούχων του ΟΓΑ εφόσον ασκούν απασχόληση υπακτέα στην ασφάλιση του πρώην ΟΓΑ.

β. Των ψυχικά ασθενών του άρθρου 23 του ν. 4488/2017 (Α' 176).

γ. Των συνταξιούχων με βάση τον ν. 612/1977 (Α' 164) και τις διατάξεις που παραπέμπουν σε αυτόν.

δ. Των συνταξιούχων του τετάρτου εδαφίου της περ. α' της παρ. 1 των άρθρων 1 και 26 του π.δ. 169/2007 (Α' 210).

ε. Όσων λαμβάνουν το εξωιδρυματικό επίδομα ή το αντίστοιχο επίδομα του άρθρου 54 του π.δ. 169/2007 (Α' 210).

στ. Των πολύτεκνων, των οποίων το ένα τουλάχιστον των τέκνων είναι ανήλικο ή σπουδάζει σε ανώτερες ή ανώτατες σχολές και έως τη συμπλήρωση του εικοστού τετάρτου (24ου) έτους της ηλικίας του ή είναι ανίκανο για κάθε βιοποριστική εργασία.

ζ. Των προσώπων που αναφέρονται στην παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 (Α' 85).

η. Των συνταξιούχων άλλων φορέων και του Δημοσίου, εφόσον το ετήσιο εισόδημά τους από απασχόληση στον αγροτικό τομέα ως αγροτών, μελισσοκόμων, κτηνοτρόφων, πτηνοτρόφων και αλιέων δεν υπερβαίνει το ποσό των δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ.

5. Ο συνταξιούχος που αναλαμβάνει μισθωτή εργασία ή αυτοαπασχολείται δύναται να αξιοποιήσει τον χρόνο της ασφάλισής του. Για το χρονικό διάστημα της απασχόλησης του συνταξιούχου δύναται κατόπιν αιτήσεώς του να χορηγείται για την κύρια σύνταξη ποσό, που προκύπτει με βάση τα ποσοστά αναπλήρωσης και τις συντάξιμες αποδοχές των άρθρων 8 και 28 και μόνο για το χρονικό διάστημα της απασχόλησης ως συνταξιούχου. Για την επικουρική σύνταξη χορηγείται ποσό που προκύπτει με βάση τον υπολογισμό της επικουρικής σύνταξης και μόνο για το χρονικό διάστημα της απασχόλησης μετά τη συνταξιοδότηση, σύμφωνα με το άρθρο 96.

6. Για τους απασχολούμενους συνταξιούχους κατά την 12η.5.2016, οι οποίοι συνέχισαν απασχολούμενοι χωρίς διακοπή και μετά την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016 (Α' 85), όλος ο χρόνος εργασίας ή η αυτοαπασχόληση ή μέρος αυτού αξιοποιείται σύμφωνα με τα ανωτέρω, εφόσον από τις προϊσχύουσες διατάξεις προβλέπονταν αξιοποίηση του χρόνου απασχόλησης.

7. Οι συνταξιούχοι της παρ. 1 υποχρεούνται, πριν αναλάβουν εργασία ή αυτοαπασχοληθούν, να δηλώσουν τούτο στον φορέα κύριας ασφάλισης του Ε.Φ.Κ.Α., καθώς και στο Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π. Παράλειψη της δήλωσης συνεπάγεται καταλογισμό σε βάρος του συνταξιούχου ποσού ίσου με το ύψος δώδεκα (12) μηνιαίων συντάξεων.

Το ποσό της οφειλής δύναται να αποπληρωθεί με παρακράτηση έως του ποσού του ενός τετάρτου από την κύρια σύνταξη και για την επικουρική σύμφωνα με το άρθρο 46 του παρόντος νόμου. Άλλως εισπράττεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων (ΚΕΔΕ) (ν.δ. 356/1974, Α' 90).

8. Με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, ορίζονται οι προϋποθέσεις, οι όροι, η διαδικασία διασταύρωσης και ελέγχου στοιχείων μεταξύ του ΣΕΠΕ και του ε-Ε.Φ.Κ.Α., καθώς και κάθε άλλο θέμα για την εφαρμογή του παρόντος.

9. Κάθε αντίθετη διάταξη καταργείται.»

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΤΑΪΚΟΥΡΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΡΟΥΤΣΗΣ»

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Ο Επίτροπος της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο Αντώνιος Νικητάκης διατύπωσε την ακόλουθη έγγραφη γνώμη:

«Εισάγουμε ενώπιον της Ολομέλειας του Σώματος, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 16 παρ. 1 περ. γ' του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 (ΦΕΚ Α' 52), την τροπολογία των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας

και Κοινωνικών Υποθέσεων, με τίτλο «Απασχόληση συνταξιούχων», στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Υγείας «Κύρωση α) της από 13.4.2020 Π.Ν.Π. «Μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων συνεπειών της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις (Α΄ 84)» και β) της από 1.5.2020 Π.Ν.Π. «Περαιτέρω μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων συνεπειών της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και την επάνοδο στην κοινωνική και οικονομική κανονικότητα (Α΄ 90) και άλλες διατάξεις», που μας απεστάλη με το με ΑΠ 49929 ΕΞ 2020/22.5.2020 έγγραφο του Υπουργού Οικονομικών, προκειμένου να προκληθεί η γνωμοδότησή της που προβλέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 73 παρ. 2 του Συντάγματος, και εκθέτουμε τα ακόλουθα:

A. Γενικές παρατηρήσεις

I. Με την επίμαχη τροπολογία, η οποία εισάγεται προς γνωμοδότηση χωρίς να αναφέρεται ο αύξων αριθμός του προς ψήφιση άρθρου στο οικείο νομοσχέδιο του Υπουργείου Υγείας, επέρχονται τροποποιήσεις σε επιμέρους διατάξεις του άρθρου 20 του ν. 4387/2016 (Α΄ 85/12.5.2020), όπως τούτο ισχύει μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 27 του ν. 4670/2020 (Α΄ 43/28.2.2020), που αφορούν στην απασχόληση των συνταξιούχων. Συγκεκριμένα, οι επιχειρούμενες αλλαγές αφορούν το μεν στην επιμήκυνση κατά ένα (1) έτος της θεσπισθείσας το πρώτον με το άρθρο 27 του ν. 4670/2020 μεταβατικής περιόδου για την ένταξη στο γενικό κανόνα του άρθρου 20 παρ. 1 του ν. 4387/2020 περί περιορισμού των καταβαλλόμενων συντάξεων για τους συνταξιούχους εκείνους που απασχολούνται κατά την έναρξη ισχύος του νόμου και εξαιρούνται μέχρι τώρα από αυτόν (άρθρο 20 παρ. 1 α τελευταίο εδάφιο), το δε στη θέσπιση ενός ορίου απαλλαγής των συνταξιούχων εκείνων που ασκούν δραστηριότητα υπακτέα στην ασφάλιση του πρώην Ο.Γ.Α. από την υποχρέωση καταβολής εισφορών για τη δραστηριότητα αυτή (άρθρο 20 παρ. 3 β τελευταίο εδάφιο).

II. Πρέπει να παρατηρηθεί ότι η επίμαχη τροπολογία, ως εκ του περιεχομένου της, δεν περιέχει ρυθμίσεις αναφορικά με την απονομή σύνταξης και τις προϋποθέσεις της και, συνεπώς, έχουμε τη γνώμη ότι δεν καθιερύεται γνωμοδοτική αρμοδιότητα της Ολομέλειας επ' αυτής, κατ' άρθρο 73 παρ. 2 του Συντάγματος. Σε κάθε πάντως περίπτωση και λαμβάνοντας υπόψη ότι ήδη η Ολομέλεια, με τα Πρακτικά της 1^{ης} Ειδικής Συνεδρίασης της 12^{ης} Φεβρουαρίου 2020, γνωμοδότησε επί επιμέρους ρυθμίσεων του άρθρου 27 του ν. 4670/2020, με το οποίο θεσπίστηκαν το πρώτον οι – τροποποιούμενες με την επίμαχη τροπολογία – ρυθμίσεις, επ' αυτών επαγόμεθα τα ακόλουθα:

B. Ειδικότερες Παρατηρήσεις

Επί της αντικατάστασης της ημερομηνίας «1.3.2021» από την ημερομηνία «1^η.3.2022» στο τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 1α του άρθρου 20 του ν. 4387/2016

Ενόψει του ότι η θεσπιζόμενη ως άνω ρύθμιση αφορά στη χρονική έκταση ισχύος μίας ουσιαστικής ρύθμισης θεσπισθείσας με τον προγενέστερο νόμο 4670/2020 χωρίς τούτη να τύχει επεξεργασίας από την Ολομέλεια, έχουμε τη γνώμη ότι η διάταξη αυτή πρέπει να εξετασθεί συνολικά εντός του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται και όχι απομονωμένη από το γενικό κανόνα τη διάρκεια του οποίου ρυθμίζει. Υπό το πρίσμα αυτό, λεκτέα τα ακόλουθα:

1. Με το άρθρο 20 του ν. 4387/2016 (Α΄ 85) προβλέφθηκε ότι οι καταβαλλόμενες κύριες και επικουρικές συντάξεις για όσους συνταξιούχους αναλαμβάνουν εργασία ή αποκτούν ιδιότητα ή δραστηριότητα υποχρεωτικώς υπακτέα στην ασφάλιση του Ε.Φ.Κ.Α. καταβάλλονται μειωμένες σε ποσοστό 60% (παρ. 1), ενώ στις περιπτώσεις ανάληψης από τους συνταξιούχους εργασίας ή δραστηριότητας σε φορείς της Γενικής Κυβέρνησης προβλέφθηκε η αναστολή καταβολής της σύνταξης (παρ. 2). Περαιτέρω, ορίστηκε ότι οι επίμαχοι περιορισμοί (περικοπή και αναστολή) καταλαμβάνουν και τα πρόσωπα της παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 3833/2010 (αιρετά όργανα Ο.Τ.Α., οι διοικητές, υποδιοικητές, πρόεδροι, αντιπρόεδροι και τα μέλη των συλλογικών οργάνων διοίκησης των Ν.Π.Δ.Δ. και των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών, κλπ). Στη δε παράγραφο 6 ορίστηκε ότι στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου αυτού εμπίπτουν όσοι αναλαμβάνουν εργασία από την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού (από 12.5.2016 και εφεξής), ενώ για όσους έχουν αναλάβει εργασία μέχρι 11.5.2016 εξακολουθεί να εφαρμόζεται το προγενέστερο του ν. 4387/2016 νομοθετικό πλαίσιο για την απασχόληση συνταξιούχων, όπως ισχύει κατά περίπτωση συνταξιούχου, με βάση τον φορέα συνταξιοδότησης και την παρασχεθείσα εργασία στο δημόσιο ή τον ευρύτερο δημόσιο τομέα ή τον ιδιωτικό τομέα ή την αυτοαπασχόληση πριν και μετά τη συνταξιοδότηση (άρθρο 63 ν. 2676/1999, όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 16 του ν. 3863/2010, άρθρο 10 του ν. 3865/2010, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 5γ του άρθρου 4 του ν. 4151/2013, άρθρο 8 παρ. 14 του ν. 2592/1998, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο πρώτο, παράγραφος Β, υποπαράγραφος Β, περίπτωση 1β του ν. 4093/2012 και επεκτάθηκε στους φορείς κύριας ασφάλισης με το άρθρο 4 παρ. 2α του ν. 4151/2013, βλ. σχετικώς τη με αριθμό 33 και ΑΠ Σ78/15/19.9.2017 Εγκύκλιο του Διοικητή του Ε.Φ.Κ.Α.).

2. Εν συνεχεία, με το άρθρο 27 του ν. 4670/2020 (Α' 43/28.2.2020) αντικαταστάθηκε από την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού το άρθρο 20 του ν. 4387/2016 και εισήχθη ένα νέο ενιαίο ρυθμιστικό πλαίσιο για την απασχόληση συνταξιούχων, το οποίο αφορά το σύνολο των απασχολούμενων συνταξιούχων, με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου προβλέπεται μεταβατικό στάδιο ένταξης στη νέα ρύθμιση, προκειμένου για την ομαλή υπαγωγή στο νέο νομοθετικό πλαίσιο. Ειδικότερα, με την παρ. 1 α εδάφιο α' αυτού προβλέφθηκε για τους εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχους λόγω γήρατος όλων των ενταχθέντων στον Ε.Φ.Κ.Α. φορέων και του Δημοσίου, οι οποίοι είτε έχουν αναλάβει εργασία ή ιδιότητα ή δραστηριότητα πριν την 28.2.2020 ή θα αναλάβουν εργασία ή αυτοαπασχόληση μετά την ισχύ του ν. 4670/2020, δηλαδή από 28.2.2020, εφόσον για την εργασία ή την ιδιότητα ή την δραστηριότητα προκύπτει υποχρέωση ασφάλισης στον Ε.Φ.Κ.Α., ότι οι καταβαλλόμενες κύριες και επικουρικές συντάξεις καταβάλλονται μειωμένες σε ποσοστό 30%, αντί του ποσοστού του 60%, που οριζόταν αρχικώς στο ν. 4387/2016. Περαιτέρω, με το εδάφιο β' της ίδιας παραγράφου προβλέφθηκε ειδικώς για συνταξιούχους που αναλάμβαναν κατά τα ως άνω εργασία σε φορείς της Γενικής Κυβέρνησης η πλήρης αναστολή της καταβολής των κύριων και επικουρικών συντάξεων εφόσον δεν έχουν συμπληρώσει το 61ο έτος της ηλικίας τους έως και τις 28.2.2021 και το 62ο έτος από την 1η.3.2022 και εφεξής.

3. Με το εδάφιο γ' της ίδιας παραγράφου, θεσπίστηκε το πρώτον ρύθμιση με την οποία δόθηκε μεταβατική περίοδος ενός έτους για την υπαγωγή στις γενικές διατάξεις του άρθρου 27 (περικοπή ή αναστολή συντάξεων) των συνταξιούχων εκείνων οι οποίοι είχαν αναλάβει εργασία υποχρεωτικώς υπακτέα στην ασφάλιση του Ε.Φ.Κ.Α. πριν από την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016 (12.5.2016) και συνεχίζουν την εργασία τους και μετά την 28.2.2020 (έναρξη ισχύος ν. 4670/2020) και οι οποίοι είτε δεν ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 20 αυτού είτε βάσει του προϊσχύοντος νομοθετικού πλαισίου εξαιρούνταν από τις επιπτώσεις της απασχόλησης τους αυτής κατ' εφαρμογή ειδικών διατάξεων (βλ. συναφώς την Α.Π. Φ.80000/οικ. 14032/571/3.4.2020 Εγκύκλιο του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων). Συνεπώς, με την εν λόγω ρύθμιση οι συνταξιούχοι αυτοί εξαιρούνται από τον γενικό κανόνα του άρθρου 27 του ν. 4670/2020 έως και την 28.2.2021 και εφόσον συνεχίζουν την απασχόληση τους και μετά θα υπαχθούν στο ρυθμιστικό πεδίο των διατάξεων αυτών από την 1.3.2021.

4. Με τη θεσπιζόμενη με την παρούσα τροπολογία ρύθμιση, το μεταβατικό αυτό διάστημα επεκτείνεται κατά ένα ακόμη έτος και

προβλέπεται συγκεκριμένα η υπαγωγή των προσώπων αυτών στο γενικό καθεστώς από την 1^η.3.2022 αντί της 1^{ης}.2.2021. Τούτο δε κατέστη αναγκαίο, σύμφωνα με την οικεία αιτιολογική έκθεση, προκειμένου να μην διαταραχθεί ο οικονομικός προγραμματισμός τόσο του ίδιου του συνταξιούχου όσο και της οικογένειάς του.

5. Ενόψει τούτων, η ρύθμιση του άρθρου 20 παρ. 1 α τελευταίο εδάφιο συνολικά, από πλευράς περιεχομένου, τόσο υπό την αρχική της μορφή, ως προς την οποία δεν διατυπώθηκε καμία παρατήρηση από την Ολομέλεια με τα Πρακτικά της 1^{ης} Ειδικής Συνεδρίασης της 12.2.2020, όσο και υπό την τωρινή της μορφή, είναι γενική, αόριστη και ασαφής, καθόσον δεν προσδιορίζεται επαρκώς το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της και δεν οριοθετείται με αυτόν τον τρόπο το εύρος της διάταξης, αφού από το γράμμα της προκύπτει ότι καταλαμβάνει ανεξαιρέτως το σύνολο των προβλεπόμενων από την κείμενη νομοθεσία εξαιρέσεων από τον κανόνα της περικοπής των συντάξεων, χωρίς να γίνεται διάκριση αναλόγως των ποιοτικών χαρακτηριστικών της κάθε περίπτωσης που επιτάσσουν άλλωστε και διαφορετική αντιμετώπιση (π.χ. διακρίνεται σαφώς η περίπτωση της εξαίρεσης από τον κανόνα του άρθρου 20 του ν. 4387/2016 λόγω ανάληψης εργασίας μη υπακτέας στην ασφάλιση του Ε.Φ.Κ.Α. από εκείνη των πολεμικών συντάξεων ή των συντάξεων θυμάτων τρομοκρατικών επιθέσεων των νόμων 1897/1990 (Α' 120) και 1977/1991 (Α' 185) που εξαιρούνται από την περικοπή σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 14 του προΐσχύσαντος ν. 2592/1998). Συνακόλουθα, δεν μπορούν να εκτιμηθούν ούτε οι επιπτώσεις της ρύθμισης στον προϋπολογισμό του Ε.Φ.Κ.Α. ούτε άλλωστε και ο δικαιολογητικός λόγος επιμήκυνσης του αρχικώς προβλεφθέντος μεταβατικού διαστήματος για την υπαγωγή στο γενικό κανόνα του άρθρου 20 του ν. 4387/2016 των προσώπων που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής της εξαιρετικής αυτής ρύθμισης. Τούτο άλλωστε αποτυπώνεται και στην οικεία εισηγητική έκθεση οικονομικών επιπτώσεων του άρθρου 24 παρ. 5 του ν. 4270/2014 στην οποία αναφέρεται ότι η προκαλούμενη από την ρύθμιση αυτή μείωση της εξοικονόμησης δαπανών για τον Ε.Φ.Κ.Α. δεν μπορεί να εκτιμηθεί δοθέντος ότι δεν είναι γνωστός ο αριθμός των ατόμων που κάνουν χρήση της επίμαχης ρύθμισης. Πέραν τούτων και δεδομένου ότι η διάταξη περί υπαγωγής των κατηγοριών αυτών συνταξιούχων στο γενικό κανόνα περί περιορισμού των καταβαλλόμενων συντάξεων σε περίπτωση απασχόλησης υπακτέας στην ασφάλιση του Ε.Φ.Κ.Α. θεσπίστηκε μόλις προς τριών μηνών και παρέσχε ένα εύλογο και επαρκές χρονικό διάστημα διάρκειας ενός έτους για την ένταξη αυτών των προσώπων στο γενικό καθεστώς, το οποίο ικανοποιεί τα κριτήρια της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, παρίσταται μη αιτιολογημένη η θεσπιζόμενη παράταση του μεταβατικού αυτού

διαστήματος κατά ένα ακόμη έτος. Συνεπώς, η ρύθμιση αυτή συνολικά δεν είναι σύμφωνη με τις αρχές της καλής νομοθέτησης, που επιβάλλουν, μεταξύ άλλων, την τεκμηρίωση της αναγκαιότητας των θεσπιζόμενων ρυθμίσεων και την αποφυγή ρυθμίσεων που αποκλίνουν από την κατά περίπτωση γενική πολιτική (βλ. άρθρα 58 και 62 του ν. 4622/2019 «Επιτελικό Κράτος: οργάνωση, λειτουργία και διαφάνεια της Κυβέρνησης, των κυβερνητικών οργάνων και της κεντρικής δημόσιας διοίκησης», Α' 133/7.8.2019).

Επί της προσθήκης στο τελευταίο εδάφιο του άρθρου 20 παρ. 3 β του ν. 4387/2016 της φράσης «εφόσον το εισόδημά τους από την δραστηριότητα αυτή υπερβαίνει το ποσό των 10.000 ευρώ»

1. Με την παρ. 3β του άρθρου 20 του ν. 4387/2016, όπως αυτή ισχύει μετά την αντικατάστασή της με το άρθρο 27 του ν. 4670/2020, προβλέφθηκε ότι οι συνταξιούχοι πρώην φορέων κύριας ασφάλισης - πλην Ο.Γ.Α. - ενταχθέντων στον Ε.Φ.Κ.Α. και του Δημοσίου, που είχαν αναλάβει ή αναλαμβάνουν από 28.2.2020 δραστηριότητα υπακτέα στην ασφάλιση του πρώην Ο.Γ.Α., καταβάλλουν την προβλεπόμενη από τις διατάξεις του άρθρου 40 του ν. 4387/2016, όπως έχει αντικατασταθεί με τις διατάξεις του άρθρου 36 του ν. 4670/2020, ασφαλιστική εισφορά.

2. Με την ρύθμιση που εμπεριέχεται στην επίμαχη τροπολογία προβλέπεται ότι τα πρόσωπα αυτά υποχρεούνται στην καταβολή εισφοράς, εφόσον το εισόδημά τους από την δραστηριότητα αυτή (την υπακτέα στην ασφάλιση του πρώην Ο.Γ.Α.) υπερβαίνει το ποσό των 10.000 ευρώ. Σύμφωνα με την οικεία αιτιολογική έκθεση, το όριο της απαλλαγής αυτής είναι εύλογο και με τη θέσπισή του αφενός αποφεύγεται η δυσανάλογη επιβάρυνση των συνταξιούχων αφετέρου στηρίζεται η αγροτική δραστηριότητα. Ωστόσο, από την έκθεση αυτή, στην οποία δεν παρατίθεται πίνακας της Α.Α.Δ.Ε. όπου αποτυπώνεται το μέσο ετήσιο δηλωθέν εισόδημα από αγροτική δραστηριότητα ούτε και ο αριθμός των προσώπων που δηλώνουν εισοδήματα προερχόμενα από αγροτική δραστηριότητα, κύρια ή δευτερεύουσα, δεν προκύπτει ο εύλογος χαρακτήρας του επιλεγέντος από το νομοθέτη ορίου των 10.000 ευρώ εισοδήματος προερχόμενου από την άσκηση αγροτικής δραστηριότητας, ως κριτηρίου απαλλαγής της συγκεκριμένης κατηγορίας συνταξιούχων από την υποχρέωση καταβολής εισφορών, ενόψει άλλωστε του μεγάλου ύψους αυτού. Συναφώς, στη συνοδεύουσα την τροπολογία έκθεση οικονομικών επιπτώσεων δεν προσδιορίζεται η προκαλούμενη μείωση εσόδων για τον Ε.Φ.Κ.Α., ενώ δεν υπάρχει ειδική έκθεση του άρθρου 75 παρ. 3 του Συντάγματος, μολονότι προκαλείται μείωση εσόδων. Συνεπώς, δεν

τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα της θεσπιζόμενης ρύθμισης, κατά τις αρχές της καλής νομοθέτησης.

3. Πέραν τούτων, στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διάταξης, έτσι όπως έχει διατυπωθεί, φαίνεται ότι υπάγονται και οι συνταξιούχοι που είχαν ήδη αναλάβει, πριν από την έναρξη ισχύος του υπό ψήφιση νομοσχεδίου, δραστηριότητα υπαγόμενη στην ασφάλιση του πρώην Ο.Γ.Α., με αποτέλεσμα να ανακύπτει ζήτημα αναδρομικής εφαρμογής αυτής και να προκύπτουν ενδεχομένως αξιώσεις επιστροφής (έστω και για μικρό χρονικό διάστημα) των ήδη καταβληθεισών εισφορών για τους συνταξιούχους εκείνους των οποίων το εισόδημα από την αγροτική δραστηριότητα δεν υπερβαίνει το θεσπιζόμενο όριο των 10.000 ευρώ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Η ορισθείσα από τον Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου εισηγήτρια επί των εξεταζόμενων ρυθμίσεων Σύμβουλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου Βασιλική Ανδρεοπούλου παρουσίασε την εισήγησή της. Επακολούθησε μακρά συζήτηση. Η πλειοψηφία των μελών αποδέχθηκε την εισήγηση της Συμβούλου με τις ειδικότερες ή διαφωνούσες γνώμες που εκτίθενται στη συνέχεια.

Η γνωμοδότηση της Ολομέλειας έχει ως ακολούθως:

I. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Οι εξεταζόμενες ρυθμίσεις, αφορώσες ή θίγουσες το συνταξιοδοτικό δικαίωμα δημοσίων εν γένει λειτουργών και υπαλλήλων, παραδεκτώς εισάγονται στην Ολομέλεια προς γνωμοδότηση. Επί του παραδεκτού της υποβολής στο Δικαστήριο συνταξιοδοτικού νομοσχεδίου προς γνωμοδότηση, η Ολομέλεια υπενθυμίζει ότι, κατά το άρθρο 98 παρ. 1 δ' του Συντάγματος, υποβάλλεται στον γνωμοδοτικό έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου πριν από την κατάθεσή της στη Βουλή, κάθε σχεδιαζόμενη

ρύθμιση, ακόμη και γενικής εφαρμογής, εφόσον η θέσπισή της θα έχει συνέπειες εξ αυτών που επέβαλαν την κατά το άρθρο 73 παρ. 2 γνωμοδοτική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου.

2. Εξ άλλου, στην κατά το άρθρο 98 παρ. 1 δ' του Συντάγματος διαδικασία γνωμοδότησης, το Δικαστήριο μπορεί να επανεξετάσει ρύθμιση επί της οποίας έχει ήδη γνωμοδοτήσει όταν επιλαμβάνεται νέας ρύθμισης που, ναι μεν απλώς παρατείνει την ισχύ της ανωτέρω, πλην εκ της συνάρτησης των δύο ρυθμίσεων, της προγενέστερης και της προτεινομένης, εγείρονται νέα ζητήματα επί των οποίων πρέπει να διαφωτισθεί το νομοθετούν όργανο.

3. Για να είναι συμβατές με το άρθρο 73 παρ. 2 εδάφιο β' του Συντάγματος οι εξεταζόμενες ρυθμίσεις πρέπει, εφόσον αυτές δεν περιληφθούν σε αυτοτελές νομοθέτημα, να ενταχθούν σε διακριτό κεφάλαιο νομοθετήματος περιέχοντος και άλλες ρυθμίσεις, επιπλέον δε στον τίτλο του νομοθετήματος πρέπει να γίνει αναφορά στις συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις που αυτό περιλαμβάνει.

II. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Επί της αντικατάστασης της ημερομηνίας «1.3.2021» από την ημερομηνία «1η.3.2022» στο προτελευταίο εδάφιο της παραγράφου 1α του άρθρου 20 του ν. 4387/2016 (Α' 85), όπως ισχύει.

4. Με το άρθρο 20 του ν. 4387/2016 (Α' 85), με τίτλο «Απασχόληση συνταξιούχων», όπως αυτό ίσχυσε αρχικά, θεσπίστηκε περικοπή κατά ποσοστό 60% των ακαθάριστων συντάξεων, κύριων και επικουρικών, που θα καταβάλλονταν στους εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχους του Δημοσίου και των εντασσομένων στον Ε.Φ.Κ.Α. φορέων, ταμείων, κλάδων ή λογαριασμών, οι οποίοι θα αναλάμβαναν εργασία ή θα αποκτούσαν ιδιότητα ή δραστηριότητα, υποχρεωτικώς υπακτέα στην ασφάλιση του Ε.Φ.Κ.Α. και για όσο χρόνο απασχολούνταν ή διατηρούσαν την δραστηριότητα ή απασχόληση αυτή (παρ. 1). Περαιτέρω, για εκείνους εκ των ανωτέρω συνταξιούχων, οι οποίοι θα αναλάμβαναν εργασία ή δραστηριότητα σε φορείς της Γενικής Κυβέρνησης, προβλέφθηκε αναστολή καταβολής της σύνταξης ή των συντάξεών τους, κύριων και επικουρικών, για όλο τον χρόνο διάρκειας της παράλληλης απασχόλησής τους (παρ. 2). Στο πεδίο εφαρμογής των ως άνω διατάξεων ορίστηκε ότι υπάγονταν όσοι συνταξιούχοι θα εργάζονταν ή θα αυτοαπασχολούνταν από την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού (12.5.2016) και εφεξής, ενώ για τα πρόσωπα που

είχαν ήδη αναλάβει εργασία ή αυτοαπασχόληση πριν από τη δημοσίευση του νόμου αυτού εξακολουθούσαν να ισχύουν οι προγενέστερες διατάξεις του άρθρου 63 του ν. 2676/1999 (Α' 1), όπως αντικαταστάθηκε με τον ν. 3863/2010 (Α' 115) και ίσχυε κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του ν. 4387/2016 (παρ. 6).

5. Επί των διατάξεων αυτών το Δικαστήριο γνωμοδότησε με τα πρακτικά της 1^{ης} Ειδικής Συνεδρίασης της Ολομέλειας αυτού της 20^{ης} Απριλίου 2016.

6. Με το άρθρο 27 του ν. 4670/2020 (Α' 43) αντικαταστάθηκε το ως άνω άρθρο 20 του ν. 4387/2016 και προβλέφθηκε ότι η ως άνω περικοπή, καθ' όσον αφορά τους εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχους του Ε.Φ.Κ.Α., που είχαν αναλάβει μετά την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016 ή αναλάμβαναν μετά την έναρξη ισχύος του νόμου 4670/2020 (28.2.2020) παράλληλη απασχόληση, ανέρχεται πλέον σε ποσοστό 30% των ακαθάριστων, κύριων και επικουρικών, συντάξεων, αναφορικά δε με τους απασχολούμενους σε φορείς της γενικής Κυβέρνησης συνταξιούχους, προβλέφθηκε η πλήρης αναστολή της καταβολής των συντάξεων αυτών, σε περίπτωση μη συμπλήρωσης του 61^{ου} ή 62^{ου} έτους της ηλικίας κατά τα προβλεπόμενα στη διάταξη χρονικά σημεία (παρ. 1 α εδάφια πρώτο και δεύτερο).

7. Περαιτέρω, με το τρίτο εδάφιο της παρ. 1 α του ίδιου τροποποιηθέντος άρθρου προβλέφθηκε ότι όσοι συνταξιούχοι είχαν αναλάβει εργασία ή απασχόληση υποχρεωτικώς υπακτέα στην ασφάλιση του Ε.Φ.Κ.Α. πριν από την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016, η οποία συνεχίζεται και για τους οποίους προβλεπόταν εξαίρεση από το άρθρο αυτό, καθώς και από τις προϊσχύουσες αυτού διατάξεις, τούτοι υπάγονται στο θεσπιζόμενο με το άρθρο αυτό νέο καθεστώς απασχόλησης συνταξιούχων από της 1.3.2021 και εφεξής. Κατά την αιτιολογική έκθεση του ως άνω νόμου 4670/2020, η πρόβλεψη για σταδιακή υπαγωγή στο νέο νομοθετικό πλαίσιο είναι απαραίτητη, προκειμένου να μη διαταραχθεί ο οικονομικός προγραμματισμός τόσο του ίδιου του συνταξιούχου όσο και της οικογένειάς του. Επί των ρυθμίσεων του ν. 4670/2020 το παρόν Δικαστήριο γνωμοδότησε με τα πρακτικά της 1^{ης} Ειδικής Συνεδρίασης της Ολομέλειας αυτού της 12^{ης} Φεβρουαρίου 2020.

8. Με την προτεινόμενη διάταξη ορίζεται ως ημερομηνία υπαγωγής των ανωτέρω προσώπων, ήτοι των συνταξιούχων που είχαν αναλάβει εργασία ή είχαν αρχίσει να απασχολούνται πριν από την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016, η οποία συνεχίζεται και για τους οποίους προβλεπόταν

εξαίρεση από το άρθρο αυτό, καθώς και από τις προϊσχύουσες αυτού διατάξεις, στο νέο νομοθετικό πλαίσιο του άρθρου 20 του ν. 4387/2016 η 1^η.3.2022 αντί της αρχικώς προβλεφθείσας (1^η.3.2021).

9. Κατά την αιτιολογική έκθεση, η πρόβλεψη για σταδιακή υπαγωγή στο νέο νομοθετικό πλαίσιο είναι απαραίτητη προκειμένου να μη διαταραχθεί ο οικονομικός προγραμματισμός τόσο του ίδιου του συνταξιούχου όσο και της οικογένειάς του.

10. Κατά την εισηγητική έκθεση οικονομικών επιπτώσεων, από τη ρύθμιση αυτή προκαλείται αποτροπή εξοικονόμησης δαπανών συντάξεων, το ύψος της οποίας δεν μπορεί να εκτιμηθεί, δοθέντος ότι δεν είναι γνωστό το πλήθος των ατόμων που θα κάνουν χρήση της ρύθμισης και το ύψος των συντάξεών τους.

11. Κατά τη γνώμη του Προέδρου Ιωάννη Σαρμά, των Αντιπροέδρων Γεωργίας Μαραγκού, Αγγελικής Μαυρουδή και Κωνσταντίνου Κωστόπουλου και των Συμβούλων Ευαγγελίας - Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Σταματίου Πουλή, Αγγελικής Μυλωνά, Κωνσταντίνου Εφεντάκη, Δέσποινας Τζούμα, Δημητρίου Τσακανίκα, Ευφροσύνης Παπαθεοδώρου, Βασιλικής Προβίδη, Ευαγγελίας Σεραφή, Γεωργίας Παπαναγοπούλου, Νικολέτας Ρένεση και Αικατερίνης Μποκόρου, η εξεταζόμενη ρύθμιση, με την οποία μετατίθεται η υπαγωγή ορισμένων κατηγοριών συνταξιούχων (βλ. κατωτέρω σκέψη 14) στο νέο νομοθετικό καθεστώς από 1^η.3.2022 αντί 1^η.3.2021, δεν τεκμηριώνεται επαρκώς στα όσα αορίστως καταγράφονται στην αιτιολογική της έκθεση, η οποία περιορίζεται σε επανάληψη της ήδη - επί της αρχικώς ταχθείσας προθεσμίας - διατυπωθείσας αιτιολογίας, και ουδέν διαλαμβάνει ειδικώς και αυτοτελώς περί των επιγενόμενων συγκεκριμένων λόγων που επιβάλλουν την επιμήκυνση κατά ένα ακόμη έτος της προθεσμίας αυτής, μετά πάροδο μάλιστα μόλις τριών μηνών από τη θέσπισή της.

12. Κατά τη γνώμη των Αντιπροέδρων Σωτηρίας Ντούνη και Μαρίας Βλαχάκη και των Συμβούλων Βασιλικής Ανδρεοπούλου, Κωνσταντίνας Ζώη, Γεωργίας Τζομάκα, Αργυρώς Μαυρομμάτη, Κωνσταντίνου Κρέπη και Αντιγόνης Στίνη, η προτεινόμενη παράταση του προαναφερόμενου μεταβατικού χρονικού διαστήματος παρίσταται δικαιολογημένη, εμπίπτουσα στη ρυθμιστική ευχέρεια του νομοθέτη για σταδιακή υπαγωγή των κατηγοριών αυτών συνταξιούχων στο νέο νομοθετικό καθεστώς.

13. Η Σύμβουλος Αργυρώ Μαυρομμάτη διατύπωσε την ακόλουθη ειδικότερη γνώμη: Η παράταση της προθεσμίας, που δίνεται με την

τροπολογία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, παρόλο που δεν είχε ενταχθεί στο κείμενο της 13.4.2020 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου (Π.Ν.Π.), παρουσιάζει συνάφεια με τις λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας του προαναφερόμενου Υπουργείου, οι οποίες έχουν διατυπωθεί στα άρθρα όγδοο έως δωδέκατο του μέρους Γ' της Π.Ν.Π., η οποία πρόκειται να κυρωθεί με νόμο. Επομένως η αιτιολογία, που αναφέρεται στην εισηγητική έκθεση της διάταξης αυτής, δηλαδή να μη διαταραχθεί ο οικονομικός προγραμματισμός του συνταξιούχου και της οικογένειάς του, πρέπει να συμπληρωθεί και να θεωρηθεί ότι η παράταση της προθεσμίας αυτής αποτελεί μέτρο για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων συνεπειών της πανδημίας covid 19, και επανόδου στην οικονομική κανονικότητα, για τη συγκεκριμένη κατηγορία συνταξιούχων. Υπό την εκδοχή αυτή, η παράταση της προθεσμίας μέχρι 1.3.2022, για υπαγωγή στο νέο νομοθετικό πλαίσιο των συνταξιούχων στους οποίους αφορά, μπορεί να θεωρηθεί επαρκώς τεκμηριωμένη.

14. Κατά τη γνώμη του Προέδρου Ιωάννη Σαρμά, των Αντιπροέδρων Σωτηρίας Ντούνη, Μαρίας Βλαχάκη, Άννας Λιγωμένου, Γεωργίας Μαραγκού, Αγγελικής Μαυρουδή και Κωνσταντίνου Κωστόπουλου και των Συμβούλων Βασιλικής Ανδρεοπούλου, Ευαγγελίας - Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Σταματίου Πουλή, Κωνσταντίνας Ζώη, Αγγελικής Μυλωνά, Γεωργίας Τζομάκα, Βιργινίας Σκεύη, Κωνσταντίνου Εφεντάκη, Αγγελικής Πανουτσακοπούλου, Δέσποινας Τζούμα, Δημητρίου Τσακανίκα, Ευφροσύνης Παπαθεοδώρου, Βασιλικής Προβίδη, Αργυρώς Μαυρομμάτη, Ευαγγελίας Σεραφή, Κωνσταντίνου Κρέπη, Γεωργίας Παπαναγοπούλου, Νικολέτας Ρένεση, Αικατερίνης Μποκώρου και Αντιγόνης Στίνη, η ρύθμιση του τρίτου εδαφίου της παραγράφου 1 α του τροποποιηθέντος άρθρου 20 του ν. 4387/2016, εξεταζόμενη στην παρούσα γνωμοδοτική διαδικασία συνολικώς λόγω της αμέσου συναρτήσεως αυτής προς το χρονικό σημείο έναρξης της εφαρμογής της - που μόνον αυτό τροποποιείται -, δεν είναι επαρκώς για νομοθετικό κείμενο ακριβής, διότι παραπέμπει αορίστως σε προϊσχύουσες διατάξεις χωρίς να τις αναφέρει, ενώ συγχρόνως, ορώμενη σε συνδυασμό με την αιτιολογική της έκθεση, δεν πληροί τις απαιτήσεις σε κράτος δικαίου διαφάνειας ενός νομοθετικού κειμένου, καθόσον δεν προσδιορίζονται οι κατηγορίες προσώπων που επωφελούνται από τη ρύθμιση, ώστε να γίνει έτσι αντιληπτός ο λόγος που εξηγεί την κατά τα ανωτέρω (βλ. σκέψη 11) περαιτέρω επιμήκυνση της προθεσμίας αναστολής εφαρμογής της διατάξεως. Χρήζει, ως εκ τούτου, η νομοθετική πρόταση συμπλήρωσης και διευκρινίσεων, έστω στην οικεία αιτιολογική έκθεση, ανεξαρτήτως του ότι η υπό θέσπιση νομοθετική ρύθμιση αφορά, ως αναφέρθηκε, μόνο στον χρόνο έναρξης εφαρμογής προγενέστερης ρύθμισης (βλ. σκέψη 2).

15. Η Αντιπρόεδρος Άννα Λιγωμένου εξέφρασε και την εξής ειδικότερη γνώμη: Η ρύθμιση του άρθρου 20 παρ. 1 είναι γενική, αόριστη και ασαφής δεν συνοδεύεται από έκθεση εκτίμησης των επιπτώσεων της στον Προϋπολογισμό του Ε.Φ.Κ.Α., ούτε από τα λοιπά απαραίτητα δικαιολογητικά. Είναι αναιτιολόγητη και γενικά δεν είναι σύμφωνη προς τις αρχές της καλής νομοθέτησης (ν. 4622/2019), σύμφωνα και με όσα ειδικότερα αναφέρονται στη γνώμη του Επιτρόπου της Επικρατείας στη σκέψη 5 στο σύνολό της. Επίσης, η σε σύντομο χρονικό διάστημα (τρεις μήνες) αλλαγή ήδη τροποποιηθείσας διάταξης, χωρίς να έχει λήξει καν ο χρόνος ισχύος της τροποποιηθείσας διάταξης και να μην έχουν εκτιμηθεί τα αποτελέσματά της, αντίκειται στις αρχές του ορθού προγραμματισμού και της ορθής εκτίμησης αντικειμενικών καταστάσεων και επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων.

16. Η Σύμβουλος Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα εξέθεσε τα εξής: α) Οι προς έκφραση γνωμοδότησης συνταξιοδοτικές διατάξεις τίθενται στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Υγείας «Κύρωση α) της από 13.4.2020 Π.Ν.Π. “Μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων συνεπειών της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις” (Α’ 84) και β) της από 1.5.2020 Π.Ν.Π. “Περαιτέρω μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων συνεπειών της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και την επάνοδο στην κοινωνική και οικονομική κανονικότητα” (Α’ 90) και άλλες διατάξεις». Δηλαδή σε νόμο που, προδήλως, σκοπεί την ρύθμιση άλλων - μη συνταξιοδοτικών θεμάτων. Τούτο έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 73 παρ. 2 εδ. 3 του Συντάγματος, το οποίο, επί ποινή ακυρότητας των συνταξιοδοτικών διατάξεων, απαιτεί αυτές να τίθενται σε ειδικά προς τούτο νομοσχέδια. Συνεπώς, για τον λόγο τούτο, είναι άκυρες και η Ολομέλεια δεν έχει έδαφος γνωμοδότησης. β) Η προκείμενη τροπολογία φέρεται προς γνωμοδότηση χωρίς σαφή εισηγητική έκθεση των οικονομικών επιπτώσεων (άρ. 24 παρ. 5 ν. 4270/2014), όπως απαιτεί το άρθρο 75 παρ. 3 του Συντάγματος, δεδομένου ότι σε αυτήν αναφέρεται ότι η προκαλούμενη από την επίμαχη ρύθμιση (τροποποίηση άρθρου 20 παρ. 1 α ν. 4387/2016 (Α’ 65) μείωση της εξοικονόμησης δαπανών για τον Ε.Φ.Κ.Α. δεν μπορεί να εκτιμηθεί, δοθέντος ότι δεν είναι γνωστός ο αριθμός των ατόμων που κάνουν χρήση της επίμαχης ρύθμισης. Ανεξαρτήτως της πειστικότητας της εν λόγω αιτιολογίας, δεν πληρούται η απαίτηση του άρθρου 75 παρ. 3 του Συντάγματος. Κατ’ αυτόν τον τρόπο φαλκιδεύεται η συνταγματική αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου του άρθρου 73 του Συντάγματος. Κατ’ ακολουθίαν των υπό α) και β) εκτιθεμένων, οι επίμαχες διατάξεις είναι άκυρες και η Ολομέλεια δεν μπορεί να γνωμοδοτήσει. Τέλος, παρατηρείται ότι η συνοδευούσα τις επίμαχες διατάξεις αιτιολογική έκθεση εις ουδέν διαφωτίζει την ήδη

παρατηρηθείσα ασάφεια αυτών, ενώ και η Έκθεση Αξιολόγησης Συνεπειών Ρύθμισης επίσης ουδέν συνεισφέρει στην άρση της προαναφερόμενης ασάφειας, αρκούμενη σε ταυτολογία με το κείμενο του σχεδίου της επίμαχης τροπολογίας.

17. Κατά τη γνώμη του Προέδρου Ιωάννη Σαρμά, των Αντιπροέδρων Γεωργίας Μαραγκού, Αγγελικής Μαυρουδή και Κωνσταντίνου Κωστόπουλου και των Συμβούλων Ευαγγελίας - Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Σταματίου Πουλή, Αγγελικής Μυλωνά, Βιργινίας Σκεύη, Κωνσταντίνου Εφεντάκη, Αγγελικής Πανουτσακοπούλου, Δέσποινας Τζούμα, Γεωργίας Παπαναγοπούλου, Νικολέτας Ρένεση και Αικατερίνης Μποκόρου, από την ερμηνεία του άρθρου 73 παρ. 2 του Συντάγματος συνάγεται ότι η γνωμοδότηση του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί του σχεδίου συνταξιοδοτικού νόμου, πριν οι συναρμόδιοι Υπουργοί το υποβάλλουν στη Βουλή, στοχεύει και στη διαφώτιση της Βουλής, ώστε να προληφθεί η ψήφιση διατάξεων με μακροχρόνιες δημοσιονομικές συνέπειες, οι οποίες δύνανται να οδηγήσουν στην ανατροπή των οικονομικών προβλέψεων του φορέα απονομής συντάξεων και να θέσουν υπό διακινδύνευση τη δημοσιονομική βιωσιμότητα αυτού. Η συνοδεύουσα την εξεταζόμενη ρύθμιση από 20.5.2020 εισηγητική έκθεση οικονομικών επιπτώσεων του άρθρου 24 παρ. 5 του ν. 4270/2014, όπου αναφέρεται ότι η προκαλούμενη από τη ρύθμιση μείωση της εξοικονόμησης δαπανών για τον Ε.Φ.Κ.Α. δεν μπορεί να εκτιμηθεί, διότι δεν είναι γνωστός ο αριθμός των ατόμων που θα κάνουν χρήση της διάταξης αυτής, δεν επιτρέπει στην Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου, λόγω της πρόδηλης μη χρήσης κατά τη διενέργειά της επιστημονικών μεθόδων για την παραγωγή ικανοποιητικών προβλέψεων, να εκτιμήσει τις προφανείς δημοσιονομικές επιπτώσεις της εισαγόμενης ρύθμισης, και συνακόλουθα την εύλογη σχέση αυτής ως μέσου για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, ήτοι του περιορισμού των οικονομικών απωλειών των συνταξιούχων, οι οποίοι μετά το πέρας του εργασιακού τους βίου απασχολούνται για τη συμπλήρωση του εισοδήματός τους (άρθρο 58 παρ. 1 περιπτ. α' του ν. 4622/2019).

18. Η Σύμβουλος Βασιλική Σοφianού εξέφρασε την ακόλουθη ειδικότερη γνώμη: [α'] Η κατ' άρθρο 73 παρ. 2 του Συντάγματος γνωμοδοτική παρέμβαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου πλαισιώνει σε διαδικαστικό επίπεδο τη θεσμική εγγύηση για το ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών, ενώ παράλληλα εντάσσεται και στο σύστημα των συνταγματικών εκείνων ρυθμίσεων από τις οποίες απορρέουν οι αρχές της δημοσιονομικής βιωσιμότητας και της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης (βλ. άρθρα 79 και επόμενα και 75 παρ. 2 του Συντάγματος και ΕλΣ Ολ. πρακτ. 4^{ης} Γεν.

Συν/σης της 5.2.2020, 26^{ης} Γεν. Συν/σης της 17.12.2014). Αποβλέπει στην εξασφάλιση της ενότητας και της ορθολογικής οργάνωσης κατά τη διάρθρωση του δημόσιου συνταξιοδοτικού συστήματος στο σύνολό του και καλύπτει τόσο την εναρμόνιση των κανόνων στο εσωτερικό του συστήματος, όσο και τη συμβατότητα των επιμέρους ρυθμίσεων προς την εν γένει συνταγματική έννομη τάξη, ενόψει και της τήρησης της δημοσιονομικής ισορροπίας (βλ. ΕλΣ Ολ. πρακτ. 5^{ης} Γεν. Συν/σης της 29.3.2017, 16^{ης} Γεν. Συν/σης της 13.6.1998, ΕλΣ Ολ. 310/1985). Με τη γνωμοδότηση, άλλωστε, αυτή το Δικαστήριο παρέχει κυρίως έγκαιρη προειδοποίηση στο όργανο που έχει τη νομοθετική πρωτοβουλία και τον νομοθέτη για την τυχόν ασυμβατότητα των προς θέσπιση ρυθμίσεων με κανόνες υπέρτερης τυπικής ισχύος και τις επικείμενες συνέπειες από την ψήφισή τους, υπό το πρίσμα δε αυτό ελέγχεται και η εναρμόνιση των ρυθμίσεων με τις αρχές καλής νομοθέτησης, όπως έχουν αποτυπωθεί στο άρθρο 58 του ν. 4622/2019, και όχι ως εναρμόνιση με διατάξεις κοινού τυπικού νόμου (πρβλ. στο πνεύμα αυτό ΣτΕ 3914/2015). Η θεσμική, άλλωστε, σημασία της γνωμοδότησης είναι τόσο βαρύνουσα, ώστε αναλόγως του περιεχομένου της και αν μετά την ψήφιση του νόμου διατυπωθεί αντίθετη δικαιοδοτική κρίση από την Ολομέλεια του Δικαστηρίου επί αναφύεσας συνταξιοδοτικής διαφοράς, αυτή (η γνωμοδότηση) μπορεί να αποτελέσει επιτρεπτό κατά το Σύνταγμα και την Ε.Σ.Δ.Α. λόγο μετάθεσης των χρονικών αποτελεσμάτων της δικαστικής απόφασης (βλ. απόφ. ΕΔΔΑ της 12.2.2019, Κ. Φραντζεσκάκη και λοιποί κατά Ελληνικού Δημοσίου). [β'] Το δημοσίου δικαίου δικαίωμα σε σύνταξη των υπαγομένων στο ειδικό συνταξιοδοτικό σύστημα των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών όσο και των κατά μεταβίβαση δικαιούχων εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 17 παρ. 1 του Συντάγματος, για την προστασία της ιδιοκτησίας, η οποία περιλαμβάνει τόσο τα περιουσιακά δικαιώματα, όσο και τις νόμιμες προσδοκίες επί περιουσιακών δικαιωμάτων, όπως της αμοιβής από παρεχόμενη εργασία και της σύνταξης που παρέχεται ένεκα αυτής (βλ. ΕλΣ Ολ. 1277, 32/2018, 244/2017), ενώ απολαμβάνει και της συρρέουσας επικουρικής διασφάλισης του άρθρου 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως δια την προάσπισιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών» (Ε.Σ.Δ.Α.), η οποία κυρώθηκε μαζί με το εν λόγω Πρωτόκολλο με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256), που κατοχυρώνει την προστασία της περιουσίας (βλ. ΕλΣ Ολ. 137/2019, 1277, 32/2018, 244/2017, 3023, 441/2012, 1031/2011, 984, 166, 26/2010 2274/1997, ΕΔΔΑ απόφ. της 6.7.2005, Κοκκίνης κατά Ελλάδας, απόφ. της 6.11.2008, σκ. 29, Ρεβελιώτης κατά Ελλάδας, απόφ. της 4.12.2008, σκ. 27, Αποστολάκης κατά Ελλάδας, απόφ. της 22.10.2009, σκ. 29, Khoniakina κατά Γεωργίας, απόφ. της 19.6.2012, σκ. 69 επ.,

Κωσταδήμας κατά Ελλάδα, απόφ. της 26.6.2012, σκ. 29). Εναπόκειται, κατ' αρχήν, στην ευχέρεια του νομοθέτη, ενόψει και των εκάστοτε δημοσιονομικών συνθηκών, να μεταβάλλει για το μέλλον το μισθολογικό καθεστώς των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών, ως προς το ύψος του μισθού, τον τρόπο καθορισμού του, καθώς και ως προς τον συντελεστή αντιστοίχισης μεταξύ των αποδοχών ενεργείας και συντάξεων, δοθέντος ότι δεν κατοχυρώνεται ούτε από την εθνική ούτε από την διεθνή έννομη τάξη δικαίωμα σε αποδοχές συγκεκριμένου ύψους (βλ. ΕΛΣ Ολ. 137/2019, 1277, 32/2018, 244/2017, 287/2008 και Π Τμ. 5110/2015, 177/2012, 836/2009, 1443/2004, πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 1286, 1283/2012 και ΕΔΔΑ Skorkiewicz κατά Πολωνίας, απόφαση επί του παραδεκτού της 1.6.1999, Νο 39860/98, Domalewski κατά Πολωνίας, απόφαση επί του παραδεκτού της 15.6.1999, Νο 34610/97, Kjartan Asmundsson κατά Ισλανδίας, απόφαση της 30.3.2005, Νο 60669/00, Lakicevic and Others κατά Μοντενέγκρο και Σερβίας, απόφαση της 13.3.2012, Nos 27458, 37205, 37207, 33604/07, σκ. 60 επ. ιδίως δε σκέψη 70, Stefanetti και άλλοι κατά Ιταλίας, απόφαση της 15.4.2014, Nos 21838, 21849, 21852, 21855, 21860, 21863, 21869 και 21870/10, σκ. 60 επ.). Περαιτέρω, εναπόκειται στον εθνικό νομοθέτη να αξιολογήσει τους λόγους δημοσίας ωφέλειας, οι οποίοι μπορούν να δικαιολογήσουν επέμβαση στο ύψος των συντάξεων κατόπιν στάθμισης παραμέτρων πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής φύσης, αρκεί η εκτίμηση αυτή να μη στερείται προδήλως λογικής βάσης (βλ. ΕΛΣ Ολ. 137/2019, 1277, 32/2018, 244/2017, 989/2015, ΕΔΔΑ, James κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 21.2.1986, σκ. 43, National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society et Yorkshire et Yorkshire Building Society κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφ. της 23.10.1997, σκ. 80, Sud Parisienne de Construction κατά Γαλλίας, απόφ. της 11.2.2010, σκ. 36). Ενόψει, όμως, των συνταγματικών αρχών της υπεροχής του δικαιώματος, της ασφάλειας δικαίου, της σαφήνειας, της προβλεψιμότητας και της αναλογικότητας, ο νομοθέτης οφείλει να διαρρυθμίζει τη νομική κατάσταση των προσώπων σε σχέση με τα περιουσιακά τους δικαιώματα και ειδικότερα τις επεμβάσεις επί των δικαιωμάτων αυτών, κατά τρόπο σαφή, ακριβή, συγκεκριμένο και προβλέψιμο, παρέχοντας σ' αυτά τη δυνατότητα να γνωρίζουν το πλήρες περιεχόμενο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών τους, οι δε τιθέμενοι κανόνες πρέπει να έχουν σαφές και ακριβές περιεχόμενο, τόσο ως προς το πεδίο εφαρμογής τους όσο και ως προς τη θεσπιζόμενη με αυτούς ρύθμιση, ώστε οι έννομες συνέπειές τους να δύνανται να προβλεφθούν (πρβλ. επί της σαφήνειας των συνταξιοδοτικής φύσης διατάξεων αποφ. ΕΔΔΑ της 6.11.2008, σκ. 29, «Ρεβελιώτης κατά Ελλάδας», της 26.6.2012, «Κωσταδήμας κατά Ελλάδος», σκ. 29, και βλ. κατ' αναλογία αποφ. ΕΔΔΑ της 27.5.2013 «Volkof κατά Ουκρανίας», σκ. 126, της 25.7.2013

«Khadorkovskiy & Lebedev κατά Ρωσίας», σκ. 779, της 21.3.2006, «Valico κατά Ιταλίας», ΣτΕ 3316/2014 και αποφ. ΔΕΕ της 5.5.2011, C-201&202/10 “Ze Fu Fleischhandel GmbH & Vion Trading GmbH κατά Hauptzollamt Hamburg-Jonas”, σκ. 32, της 2.6.2016, C-81/15 «Καπνοβιομηχανία Καρέλια ΑΕ κατά Υπουργού Οικονομικών», σκ. 45). Εξ άλλου, ενόψει της αρχής της ισότητας, κατ’ άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος, αναγνωρίζεται στον κοινό νομοθέτη η ευχέρεια να ρυθμίζει με ενιαίο ή με διαφορετικό τρόπο τις ποικίλες προσωπικές ή πραγματικές καταστάσεις και σχέσεις, μεταξύ των οποίων και τη ρύθμιση των καταλαμβανομένων από το άρθρο 17 παρ. 1 του Συντάγματος συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, εκτιμώντας τις υφιστάμενες κοινωνικές, οικονομικές, επαγγελματικές ή άλλες συνθήκες, που συνδέονται με καθεμία από τις καταστάσεις ή σχέσεις αυτές, με βάση γενικά και αντικειμενικά κριτήρια, τα οποία βρίσκονται σε θεμιτή συνάφεια προς το αντικείμενο της ρύθμισης. Πρέπει, όμως, η επιλεγόμενη ρύθμιση να κινείται μέσα στα όρια που διαγράφονται από την αρχή της ισότητας, τα οποία αποκλείουν τόσο την έκδηλα άνιση μεταχείριση, είτε με τη μορφή της εισαγωγής ενός καθαρά χαριστικού μέτρου ή προνομίου μη συνδεδεμένου προς αξιολογικά κριτήρια, είτε με τη μορφή της επιβολής αδικαιολόγητης επιβάρυνσης ή της αφαίρεσης δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται ή παρέχονται από προϋφιστάμενο ή συγχρόνως τιθέμενο γενικότερο κανόνα, όσο και την αυθαίρετη εξομοίωση διαφορετικών καταστάσεων ή την ενιαία μεταχείριση προσώπων που τελούν υπό διαφορετικές συνθήκες, με βάση όλως τυπικά ή συμπτωματικά ή άσχετα μεταξύ τους κριτήρια (βλ. ΑΕΔ 1/2012, ΕλΣ Ολ. 2654/2013, 2340/2009, ΣτΕ Ολομ. 1286/2012 κ.ά.). Στο ίδιο πνεύμα και ενόψει του άρθρου 14 της Ε.Σ.Δ.Α., που λειτουργεί συμπληρωματικά, μεταξύ άλλων και προς το άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου αυτής, τυχόν διαφορετική μεταχείριση των προσώπων ως προς την άσκηση των περιουσιακών τους δικαιωμάτων ελέγχεται ως προς συμβατότητά της προς το άρθρο 14 της Ε.Σ.Δ.Α., ενώ η θεσπιζόμενη διάκριση είναι απαγορευμένη εάν «στερείται αντικειμενικής και λογικής αιτιολογίας», δηλαδή αν δεν επιδιώκει «νόμιμο σκοπό» ή αν δεν υπάρχει «εύλογη σχέση αναλογίας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού», τα δε συμβαλλόμενα Κράτη απολαμβάνουν μια ορισμένη διακριτική ευχέρεια προκειμένου να καθορίσουν εάν και σε ποιο βαθμό διαφορές μεταξύ ανάλογων, ως προς άλλα σημεία, καταστάσεων δικαιολογούν διαφορετική μεταχείριση (βλ. ΕΔΔΑ Zeïbek κατά Ελλάδα, απόφ. 9.7.2009, σκ. 46, Γιαβή κατά Ελλάδα, απόφ. της 3.10.2013, σκ. 38). [γ’] Περαιτέρω, ενόψει της κατ’ αρχήν ευχέρειας του νομοθέτη να θεσμοθετεί μέτρα επέμβασης στο συνταξιοδοτικό δικαίωμα ως εκ της συνδρομής ειδικών κοινωνικοοικονομικών συνθηκών (βλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 5.9.2017 στην υπόθεση “Fabian κατά Ουγγαρίας”, σκ. 74 επ., της 20.6.2012, «Panfile κατά

Ρουμανίας», σκ. 16, της 13.12.2011 «Lakiéenié και λοιποί κατά Σερβίας», σκ. 61, ΔΕΕ της 13ης Ιουνίου 2017, C-258/2014 “Eugenia Florescu”, σκ. 55 επ.), με το άρθρο 27 του ν. 4670/2020 αντικαταστάθηκε, από την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού, το άρθρο 20 του ν. 4387/2016 και εισήχθη ένα νέο ενιαίο ρυθμιστικό πλαίσιο για την απασχόληση συνταξιούχων, το οποίο αφορά το σύνολο των απασχολούμενων συνταξιούχων, με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου προβλέπεται μεταβατικό στάδιο ένταξης στη νέα ρύθμιση, προς διασφάλιση της ομαλής μετάβασης στο νέο νομοθετικό πλαίσιο. Ειδικότερα, με την παρ. 1 εδάφιο α' αυτού προβλέφθηκε για τους εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχους όλων των ενταχθέντων στον Ε.Φ.Κ.Α. φορέων και του Δημοσίου, οι οποίοι είτε έχουν αναλάβει εργασία ή ιδιότητα ή δραστηριότητα πριν από την 28.2.2020 ή θα αναλάβουν εργασία ή αυτοαπασχόληση μετά την ισχύ του ν. 4670/2020, δηλαδή από 28.2.2020, εφόσον για την εργασία ή την ιδιότητα ή την δραστηριότητα προκύπτει υποχρέωση ασφάλισης στον Ε.Φ.Κ.Α., ότι οι καταβαλλόμενες κύριες και επικουρικές συντάξεις καταβάλλονται μειωμένες σε ποσοστό 30%, αντί του ποσοστού του 60%, που οριζόταν αρχικά στο ν. 4387/2016. Περαιτέρω, με το εδάφιο β' της ίδιας παραγράφου προβλέφθηκε ειδικά για συνταξιούχους που αναλάμβαναν κατά τα ως άνω εργασία σε φορείς της Γενικής Κυβέρνησης η πλήρης αναστολή της καταβολής των κύριων και επικουρικών συντάξεων, εφόσον δεν έχουν συμπληρώσει το 61ο έτος της ηλικίας τους έως και τις 28.2.2021 και το 62ο έτος από την 1η.3.2022 και εφεξής. Εξ άλλου, με το εδάφιο γ' της ίδιας παραγράφου, θεσπίστηκε το πρώτον ρύθμιση με την οποία προβλέφθηκε μεταβατική περίοδος ενός έτους για την υπαγωγή στις γενικές διατάξεις του άρθρου 27 (περικοπή ή αναστολή συντάξεων) των συνταξιούχων εκείνων οι οποίοι είχαν αναλάβει εργασία υποχρεωτικά υπακτέα στην ασφάλιση του Ε.Φ.Κ.Α. πριν από την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016 (12.5.2016) και συνεχίζουν την εργασία τους και μετά την 28.2.2020 (έναρξη ισχύος ν. 4670/2020) και οι οποίοι είτε δεν ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 20 του ν. 4387/2016 είτε βάσει του προϊσχύοντος νομοθετικού πλαισίου εξαιρούνταν από τις επιπτώσεις της απασχόλησής τους αυτής, κατ' εφαρμογή ειδικών διατάξεων. Συνεπώς, με την εν λόγω ρύθμιση οι συνταξιούχοι αυτοί εξαιρούνται από τον γενικό κανόνα του άρθρου 27 του ν. 4670/2020 έως και την 28.2.2021 και εφόσον συνεχίζουν την απασχόλησή τους και μετά θα υπαχθούν στο ρυθμιστικό πεδίο των διατάξεων αυτών από την 1.3.2021. Ήδη, με τη θεσπιζόμενη με την επίμαχη τροπολογία ρύθμιση, το μεταβατικό αυτό διάστημα επεκτείνεται κατά ένα ακόμη έτος και προβλέπεται συγκεκριμένα η υπαγωγή των προσώπων αυτών στο καθεστώς της κατά περίπτωση μείωσης ή ολοσχερούς αναστολής της σύνταξης από την 1η.3.2022 αντί της 1η.3.2021, ενώ, όπως αναφέρεται στην οικεία αιτιολογική έκθεση, η διάταξη αυτή υπαγορεύεται

από την ανάγκη να μη διαταραχθεί ο οικονομικός προγραμματισμός τόσο του ίδιου του συνταξιούχου όσο και της οικογένειάς του. [δ'] Δοθέντος όμως ότι 1) ο κύκλος των καταλαμβανομένων από τη ρύθμιση κατηγοριών συνταξιούχων είναι ασαφής, με συνέπεια να μη μπορεί να συναχθεί από τα τυχόν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους η εύλογη ή μη αιτία διαφοροποίησής τους από τις κατηγορίες που εμπίπτουν στους σοβαρούς περιορισμούς (μέχρι και πλήρους αναστολής) του συνταξιοδοτικού τους δικαιώματος, 2) με την επίμαχη τροπολογία επιμηκύνεται εκ νέου το διάστημα εξαίρεσης των απροσδιόριστων αυτών κατηγοριών από τους περιορισμούς του άρθρου 27 του ν. 4670/2020, και μάλιστα μόλις τρεις μήνες μετά τη θέσπιση των σχετικών ρυθμίσεων, με συνέπεια οι δικαιούχοι να εξακολουθούν να υπάγονται στον κανόνα της λήψης πλήρους σύνταξης και να διαψεύδεται στην πραγματικότητα η κατ' αρχήν βούληση του νομοθέτη για τη διαμόρφωση ενός μεταβατικού γι' αυτούς καθεστώτος και 3) στην οικεία αιτιολογική έκθεση αναφέρεται όλως αορίστως ότι η επιχειρούμενη νομοθετική μεταβολή είναι αναγκαία προς διασφάλιση του οικονομικού προγραμματισμού των συνταξιούχων αυτών των κατηγοριών και των οικογενειών τους, λόγος που δεν μπορεί, ενόψει τόσο της ασάφειας της κύριας ρύθμισης όσο και της γενικότητας της αιτιολογικής έκθεσης, να αποτελέσει επαρκή βάση διαφοροποίησης της κατηγορίας αυτής από όσες εμπίπτουν στους περιορισμούς του άρθρου 27 του ν. 4670/2020, η τροπολογία εγείρει σοβαρό ζήτημα παραβίασης της αρχής της ισότητας ως προς τη συνταξιοδοτική μεταχείριση των δικαιούχων κατ' άρθρα 4 παρ. 1 και 17 παρ. 1 του Συντάγματος και 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. και 14 αυτής, όπως εκτέθηκε στο σημείο γ' της παρούσας γνώμης. Η διάκριση δε αυτή δεν καθιστά ανεπίτρεπτη τη θεσπιζόμενη τροπολογία, ως μεμονωμένη ρύθμιση, αφού συνιστά για τις καταλαμβανόμενες από αυτήν κατηγορίες διατήρηση του κανόνα απόληψης πλήρους σύνταξης, ενόψει και της κατά τα ανωτέρω αρχής της υπεροχής του δικαιώματος, αλλά με την ενσωμάτωσή της στο σύστημα του άρθρου 27 του ν. 4670/2020 συμπαρασύρει και τις ρυθμίσεις του τελευταίου αυτού άρθρου σε αντισυνταγματικότητα. Και τούτο, εφόσον αίρεται πλέον η δικαιολογητική βάση της υπαγωγής των λοιπών κατηγοριών στους συνταξιοδοτικούς περιορισμούς και δημιουργείται βάση επέκτασης της ευνοϊκής ρύθμισης και σ' αυτούς, με επάνοδο στο γενικό κανόνα καταβολής πλήρους σύνταξης. Συνεπώς, με την τυχόν θεσμοθέτηση της επίμαχης τροπολογίας, βάσει της αρχής της επεκτατικής ισότητας, ενδέχεται να εγερθούν αξιώσεις καταβολής πλήρους σύνταξης υπό την έννοια της επανόδου στο γενικό κανόνα και της επέκτασης του μοναδικού έγκυρου συστήματος αναφοράς (πρβλ. απόφ. ΔΕΕ της 7.10.2019, C-171/18, "Safeway Ltd κατά Andrew Richard Newton, Safeway Pension Trustees Ltd, σκ. 17 και πρβλ. αποφ. της 28.9.1994, Coloroll Pension Trustees,

C-200/91, σκ. 31 και 32, της 28.9.1994, Avdel Systems, C-408/92, σκ. 16 και 17, καθώς και της 28.9.1994, van den Akker, C-28/93, σκ. 16 και 17), διαταράσσοντας τόσο τη ρυθμιστική λειτουργικότητα του άρθρου 27 του ν. 4670/2020 όσο και τη δημοσιονομική ισορροπία του ειδικού συνταξιοδοτικού συστήματος των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών, κατά παράβαση της συνταγματικής αρχής της δημοσιονομικής βιωσιμότητας. [ε'] Και αυτά ανεξαρτήτως 1) της συνταγματικότητας της υπαγωγής των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών στον e- ΕΦΚΑ και της δυνατότητας του νομοθέτη να επικαλείται την ένταξη στον φορέα αυτό ως αυτοτελή αιτία επιβολής περιορισμών στα συνταξιοδοτικά δικαιώματα (βλ. τη ρητή επί του ζητήματος επιφύλαξη στα πρακτικά της Ολομέλειας της 1^{ης} Ειδ. Συν/σης της 12.2.2020) και 2) εάν πληρούνται ή όχι στην προκειμένη περίπτωση οι συνταγματικές διαδικαστικές απαιτήσεις για τη θέσπιση συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων με ειδικό συνταξιοδοτικό νόμο, κατ' άρθρο 73 παρ. 2 και 80 του Συντάγματος.

Επί της προσθήκης στο τέλος της παρ. 3 β του άρθρου 20 του ν. 4387/2016 της φράσης «εφόσον το εισόδημά τους από την δραστηριότητα αυτή υπερβαίνει το ποσό των 10.000 ευρώ».

19. Με το άρθρο 20 του ν. 4387/2016, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 27 του ν. 4670/2020, προβλέφθηκε ότι οι συνταξιούχοι πρώην φορέων κύριας ασφάλισης ή του Δημοσίου που είχαν αναλάβει ή αναλαμβάνουν δραστηριότητα για την οποία υπάγονται στην ασφάλιση του πρώην Ο.Γ.Α. καταβάλλουν την ασφαλιστική εισφορά του άρθρου 40 του ίδιου νόμου, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 36 του ν. 4670/2020 (παρ. 3 β), καθώς και ότι η σύνταξη των ίδιων συνταξιούχων δεν μειώνεται, εφόσον το ετήσιο εισόδημά τους από απασχόληση στον αγροτικό τομέα ως αγροτών, μελισσοκόμων, κτηνοτρόφων, πτηνοτρόφων και αλιέων δεν υπερβαίνει το ποσό των δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ (παρ. 4 η). Περαιτέρω, προβλέφθηκε ότι οι συνταξιούχοι που αναλαμβάνουν μισθωτή εργασία ή αυταπασχολούνται δύνανται, κατόπιν αιτήσεώς τους, να αξιοποιήσουν το χρόνο της ασφάλισής τους (παρ. 5).

20. Με την προτεινόμενη διάταξη προβλέπεται ότι οι προαναφερόμενοι συνταξιούχοι καταβάλλουν την ως άνω ασφαλιστική εισφορά, εφόσον το εισόδημά τους υπερβαίνει το ποσό των δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ και ως εκ τούτου δεν εξαιρούνται πλέον από τον περιορισμό της σύνταξης μόνο, αλλά και από την καταβολή της εισφοράς.

21. Θεσπίζεται, κατά την αιτιολογική έκθεση, ένα εύλογο όριο (10.000 ευρώ) απαλλαγής των συνταξιούχων, που ασκούν δραστηριότητα υπακτέα στην ασφάλιση του πρώην Ο.Γ.Α., από την υποχρέωση καταβολής εισφορών, προκειμένου να αποφευχθεί η δυσανάλογη επιβάρυνση και να στηριχθεί η αγροτική δραστηριότητα.

22. Περαιτέρω, στην υποβληθείσα ως άνω εισηγητική έκθεση οικονομικών επιπτώσεων αναφέρεται ότι από την ως άνω ρύθμιση προκαλείται μείωση εσόδων στον προϋπολογισμό του e-Ε.Φ.Κ.Α., όμως, μακροπρόθεσμα, η ρύθμιση αυτή θα οδηγήσει σε μείωση παροχών συντάξεων, διότι οι συνταξιούχοι που θα κατέβαλαν εισφορές, θα αποκτούσαν δικαίωμα επανυπολογισμού και προσαύξησης των συντάξεών τους. Σύμφωνα δε με την ίδια έκθεση, το ύψος των σχετικών μειώσεων εσόδων και αυξήσεων παροχών στους προϋπολογισμούς των μελλοντικών ετών δεν μπορεί να εκτιμηθεί, καθόσον δεν είναι γνωστό το πλήθος των ατόμων που θα κάνουν χρήση της διάταξης και το ύψος των συντάξεών τους.

23. Επισημαίνεται ότι, καθώς ως εισόδημα νοείται κατ' αρχήν το ετήσιο, πρέπει τούτο, για λόγους σαφήνειας, να διευκρινισθεί στην προτεινόμενη διάταξη.

24. Η Ολομέλεια θεωρεί ότι πρέπει να διευκρινισθεί αν οι συνταξιούχοι που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ρύθμισης και οι οποίοι δεν θα καταβάλλουν εισφορά υπέρ του πρώην Ο.Γ.Α. ένεκα του ύψους του εισοδήματός τους, δεν θα έχουν τη δυνατότητα αξιοποίησης του χρόνου απασχόλησής τους και προσαύξησης της σύνταξής τους κατά την οικεία πρόβλεψη της παρ. 5 του άρθρου 20 του ν. 4387/2016.

25. Επίσης, πρέπει να διευκρινισθεί αν η διάταξη είναι αναδρομικής ισχύος, οπότε ενδείκνυται να ρυθμιστεί το ζήτημα που τίθεται για όσους εκ των συνταξιούχων κατά τη δημοσίευση του ν. 4387/2016, είχαν αναλάβει δραστηριότητα υπακτέα στην ασφάλιση του πρώην Ο.Γ.Α. και είχαν καταβάλει εισφορές, καίτοι το εισόδημά τους υπολείπετο του ποσού των 10.000 ευρώ.

Μετά το τέλος της συνεδρίασης συντάχθηκε το παρόν πρακτικό, το οποίο, αφού θεωρήθηκε και εγκρίθηκε από τον Πρόεδρο, υπογράφεται από τον ίδιο και τη Γραμματέα.

[Το παρόν, που συντάχθηκε με τη διαδικασία του κατεπείγοντος, μπορεί να υποστεί αλλαγές προς διόρθωση τυπικών σφαλμάτων που ενδεχομένως θα εντοπιστούν].

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

**Για την ακρίβεια
Η Γραμματέας**

Ελένη Αυγουστόγλου